

Т.В. ФІЛПЕНКО

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНО-ОБМІННИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Окремі питання правового регулювання валютних операцій знайшли свій відбиток у дослідженнях таких українських науковців, як Ю.О. Блащук, Л.М. Кравченко, В.Л. Кротюк, С.М. Половко, О.Є. Северин та ін. У той же час, валютно-обмінні операції, не зважаючи на їх суттєву роль у формуванні ринкових відносин, значною мірою залишились поза увагою науковців.

Валютно-обмінні операції здійснюються у пунктах обміну іноземної валюти банку (фінансової установи).

Закон України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» від 23 березня 1996 р. під пунктами обміну іноземної валюти розуміє:

- обмінні пункти уповноважених банків, розташовані поза їх операційними залами;
- обмінні пункти інших фінансових установ, які одержали ліцензію Національного банку України на здійснення операцій з торгівлі іноземною валютою;
- обмінні пункти суб'єктів підприємницької діяльності, які діють на підставі агентських угод з уповноваженими банками [1].

Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 12 грудня 2002 року № 502, визначає пункт обміну іноземної валюти банку (фінансової установи) як структурну одиницю, яка відкривається банком (фінансовою установою), де здійснюються валютно-

обмінні операції з іноземною валютою і дорожніми чеками для фізичних осіб - резидентів і нерезидентів [2].

Національний оператор поштового зв'язку на підставі генеральної ліцензії Національного банку України на здійснення валютних операцій також має право здійснювати валютно-обмінні операції і створювати пункти обміну іноземної валюти (за виключенням операцій з купівлі-продажу дорожніх чеків). Об'єкти поштового зв'язку здійснюють зазначені операції на підставі наданого національним оператором поштового зв'язку дозволу на здійснення валютно-обмінних операцій.

За розрахунками Міністерства економіки України сальдо продажу-купівлі іноземної валюти у січні-квітні 2007 року становило «мінус» 614,5 млн. дол. США порівняно з «мінус» 1872,7 млн. дол. США у січні-квітні 2006 року [3]. Формування від'ємного сальдо впродовж тривалого періоду пояснюється потребою населення в іноземній валюті через зростання попиту на кредити та депозити в іноземній валюті.

Порядок організації та проведення перевірок пунктів обміну іноземної валюти уповноважених банків або юридичних осіб, які діють на підставі агентських угод з уповноваженими банками, встановлює Національний банк України. Також він визначає обов'язки уповноважених банків або юридичних осіб, які діють на підставі агентських угод з уповноваженими банками, у сприянні проведенню перевірок [4].

Перевірки пунктів обміну здійснюються уповноваженими працівниками центрального апарату та територіальних управлінь Національного банку.

Згідно зі ст. 18 Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 6 липня 1995 року № 265/95-ВР у разі порушення встановленого цим Законом порядку виконання операцій з купівлі-продажу іноземної валюти до уповноважених банків та суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють свою діяльність на підставі агентських угод з уповноваженими банками, за

рішенням відповідних органів Державної податкової служби України застосовуються фінансові санкції у таких розмірах [5]:

- ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі непроведення розрахункових операцій через реєстратор розрахункових операцій, нероздрукування розрахункового документа, що підтверджує виконання операції з купівлі-продажу іноземної валюти, або проведення операції на неповну суму коштів;
- ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі застосування під час здійснення розрахункових операцій незареєстрованого, неопломбованого або опломбованого з порушенням встановленого порядку реєстратора розрахункових операцій;
- ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі невідповідності даних розрахункових документів, що підтверджують здійснення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, даним їх других примірників та/або даним фіскального звіту;
- п'ятикратного розміру суми, на яку виявлено незбіг, – у разі перевищення суми готівкових коштів або іноземної валюти на місці проведення операцій над сумою коштів, зазначеною у фіскальному звіті;
- п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі застосування при здійсненні операцій з купівлі продажу іноземної валюти реєстратора розрахункових операцій, до якого внесено зміни у програмно-технічні засоби, що реалізують фіскальні функції.

Отже, виявлення факту проведення валютно-обмінних операцій у пункті обміну валюти без відображення їх у РРО та звітних документах тягне за собою, по-перше, застосування штрафних санкцій, по-друге, скасування рішення про реєстрацію такого пункту обміну валюти. Крім того, виявлені вищезазначені порушення (два і більше протягом 12 місяців двома і більше пунктами обміну валюти одного агента), у тому числі й відмова у доступі

уповноваженим працівникам Національного банку України до приміщення пункту обміну валюти для здійснення перевірки, тягнуть за собою скасування рішення про погодження договору між банком і агентом. Загалом чинні правила сприяють підвищенню рівня обслуговування у сфері готівкових валютно-обмінних операцій і запобіганню порушень норм їх організації та здійснення.

Література

1. Про патентування деяких видів підприємницької діяльності: Закон України від 23.03.1996 № 98/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 20. – Ст. 82.
2. Про затвердження Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України та змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 12.12.2002 № 502 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 4. – Ст. 150.
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. – http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=101168&cat_id=80967.
4. Про затвердження Правил проведення перевірок пунктів обміну іноземної валюти на території України: Постанова Правління Національного банку України від 04.07.2001 № 259 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 30. – Ст. 1364.
5. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР у редакції Закону України від 01.06.2000 № 1776-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 38. – Ст. 315.